

Nr 199.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående pensionsreglering för vissa befattningshavare vid hushållningssällskapen; given Stockholms slott den 21 mars 1947.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 21 mars 1947.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet *fråga om pensionsreglering för vissa befattningshavare vid hushållningssällskapen* samt anför därvid följande.

Inledning.

I proposition den 21 februari 1947, nr 76, angående omorganisation av hushållningssällskapen m. m. har framlagts förslag till, bland annat, reglering av anställnings- och avlöningsförhållandena för vissa befattningshavare vid nämnda sällskap. Allmänt principbeslut angående omorganisation av hushållningssällskapen fattades av 1944 års riksdag (prop. nr 172; jord-

bruksutskottets utl. nr 60; r. skr. nr 398). På uppdrag av Kungl. Maj:t verkställde därefter *lantbruksstyrelsen* den utredning, som påkallades för ett genomförande från och med budgetåret 1946/47 av den avsedda omorganisationen, samt avgav den 28 juni 1945 förslag i ämnet. I fråga om anställnings-, avlönings- och pensionsförhållandena för hushållningssällskapens befattningshavare innebar detta förslag en reglering i huvudsaklig överensstämmelse med den år 1942 för befattningshavarna vid de statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalterna vidtagna. Sedan verkställandet av omorganisationen blivit uppskjutet, uppdrog chefen för jordbruksdepartementet den 3 september 1946 åt lantbruksstyrelsen att verkställa utredning angående, bland annat, genomförande för hushållningssällskapens befattningshavare av en lönereglering av i princip samma innebörd som den, vilken från och med den 1 juli 1946 gäller för skogsvårdsstyrelsernas personal. Den 14 oktober 1946 avgav lantbruksstyrelsen den sålunda anbefallda utredningen jämte förslag i ämnet. Sedan utlåtanden häröver infordrats från vederbörande myndigheter, har lantbruksstyrelsens utredning i huvudsak lagts till grund för det förslag till reglering av anställnings- och avlöningsförhållandena för hushållningssällskapens personal, som innefattas i den förenämnda propositionen nr 76. Beträffande den ifrågavarande personalens nuvarande anställnings- och avlöningsförhållanden samt den närmare innebörden av den föreslagna regleringen torde få hänvisas till propositionen, s. 30—67. Här må endast erinras, *att* anställnings- och avlöningsförhållandena för de statsbidragsavlönade befattningshavarna föreslås från och med den 1 januari 1948 fastställda i överensstämmelse med den reglering, som från och med den 1 juli 1946 verkställts för skogsvårdsstyrelsernas befattningshavare, *samt att* hushållningssällskapens ifrågavarande befattningshavare därigenom komma att bli anställda på viss tid, högst sex år, och i avlöningshänseende underkastade ett särskilt av Kungl. Maj:t utfärdat avlöningsreglemente, vars bestämmelser i huvudsak skola motsvara de föreskrifter, som efter den allmänna löneregleringens genomförande den 1 juli 1947 må bli gällande för befattningar tillhörande löneplan A i det nuvarande civila avlöningsreglementet.

I utlåtande den 27 december 1946 i anledning av lantbruksstyrelsens sist avgivna förslag har *statens pensionsanstalt* upptagit till behandling frågan om förslagets inverkan på pensionsförhållandena för hushållningssällskapens befattningshavare. För närvarande kunna hos hushållningssällskapen anställda befattningshavare erhålla delaktighet i statens pensionsanstalt enligt kap. VII i anstaltens reglemente, vilket bär rubriken Särskilda bestämmelser angående befattningshavare hos hushållningssällskap m. fl. Pensionsrätten är obligatorisk för de befattningshavare, för vilka minimiårsavlönning finnes fastställd i författning. Detta gäller för sällskapens sekreterare ävensom med statsbidrag avlönade jordbrukskonsulenter — husdjurskonsulenter inbegripna — och hemkonsulenter. Övriga befattningshavare kunna bli delägare i pensionsanstalten, därest deras befattningar reglerats av sällskapet och lantbruksstyrelsen godkänt regleringen.

I fråga om de allmänna grunderna för en eventuell pensionsreglering uttalar statens pensionsanstalt, att det — i betraktande av att de befattningshavare, som komma att lyda under det nya avlöningsreglementet för hushållningssällskapen, i anställnings-, löne- och anslagshänseenden nära jämfästas med de ordinarie befattningshavarna hos skogsvårdsstyrelserna — synes naturligt, att hushållningssällskapens befattningshavare få sin pensionsfråga ordnad på samma sätt som skogsvårdsstyrelsernas befattningshavare och alltså inordnas under folkskolans tjänste- och familjepensionsreglementen.

Därest riksdagen godkänner Kungl. Maj:ts förslag om lönerreglering för hushållningssällskapens befattningshavare i samband med omorganisationen av sällskapen, synes mig en reglering av dessa befattningshavares pensionsförhållanden böra ske samtidigt. Pensionsregleringen bör omfatta de befattningshavare, som bliva underkastade det avsedda avlöningsreglementet för hushållningssällskapens personal, och träda i kraft samtidigt med lönerregleringen, d. v. s. den 1 januari 1948. Jag delar statens pensionsanstalts åsikt, att särskilda pensionsreglementen ej böra utfärdas utan folkskolans pensionsreglementen göras tillämpliga.

På grund av vad sålunda anförts föreslår jag, att beslut fattas om reglering från och med den 1 januari 1948 av pensionsförhållandena för statsbidragsavlönade befattningshavare hos hushållningssällskapen, som komma att omfattas av den föreslagna lönerregleringen. Tillika föreslår jag, att de för folkskolans lärare vid nämnda tidpunkt gällande pensionsreglementena i princip göras tillämpliga å nämnda befattningshavare.

Beslut härom torde böra meddelas i en särskild kungörelse, i vilken ock böra intagas erforderliga stadganden angående pensionsålder och pensionsunderlag m. m. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda nämnda kungörelse, sedan riksdagen fattat beslut i fråga om pensionsregleringens huvudgrunder. På Kungl. Maj:t torde ock böra ankomma att utfärda kungörelse angående de ändringar i reglementet för statens pensionsanstalt, som bliva erforderliga vid bifall till förslaget att hushållningssällskapens statsbidragsavlönade befattningshavare skola bliva underkastade folkskolans pensionsreglementen.

Frågan om pensionsrätt för vissa befattningshavare, som icke skola avlönas av statsmedel, behandlas i det följande.

Pensionsålder.

För närvarande är pensionsåldern 65 år för manlig och 60 år för kvinnlig befattningshavare hos hushållningssällskap. Dock må, på framställning av vederbörande hushållningssällskap, vid viss befattnings reglerande bestämmas en pensionsålder av 62 år för manlig innehavare av befattningen. Förutsättningen härför är, att tjänstgöringens art prövas vara sådan, att den gör en dylik nedsättning av pensionsåldern synnerligen önskvärd.

Statens pensionsanstalt har anfört och föreslagit följande.

Enligt de för civila statstjänstemän gällande huvudbestämmelserna inträder pensionsåldern vid utgången av den månad, under vilken uppnåtts en levnadsålder av 60 år för tjänstemän i lönegraderna A 1—A 12 och 65 år för tjänstemän i högre lönegrader. Lantbruksstyrelsen har i sin år 1945 avgivna utredning angående genomförande av hushållningssällskapens omorganisation föreslagit en pensionsålder av 62 år för jordbruks-, husdjurs- och heminstruktörer. I principiell överensstämmelse härmed får pensionsanstalten föreslå, att för nämnda befattningshavare föreskrives den pensionsålder, 63 år, som enligt allmänna tjänstepensionsreglementet tillämpas i de fall, där en mellan åldrarna 60 och 65 år liggande pensionsålder anses påkallad. I samband med genomförandet av denna sänkning av pensionsåldern synes det pensionsanstalten skäligt och lämpligt, att en övergångsbestämmelse meddelas, enligt vilken sänkningen icke kommer att gälla de tre äldsta årgångarna befattningshavare och pensionsåldern för de två årgångarna närmast där- efter successivt sänkes till 63 år.

I fråga om vandringsrättare (enligt den nya organisationsplanen benämnda jordbruksinstruktörer) har av vissa hushållningssällskap föreskrivits avgångsskyldighet vid lägre ålder än pensionsåldern. För sådana fall gäller enligt särskild bestämmelse (§ 77 i statens pensionsanstalts reglemente), att befattningshavaren skall vara bevarad vid hela den vid avgången intjänade pensionsrätten och således ej blott — såsom reglementets allmänna bestämmelser stadga — vid den pensionsrätt, som svarar mot de pensionsavgifter som enligt reglementet ålegat befattningshavaren själv. Denna särbestäm- melse har enligt pensionsanstaltens hittillsvarande erfarenhet kommit till användning i tämligen ringa omfattning. Då härtill lägges, att betydelsen av en dylik bestämmelse minskas vid tillämpning av den nu föreslagna lägre pen- sionsåldern och de nya pensionsbestämmelsernas relativt gynnsamma regler beträffande förtidsavgående befattningshavares rätt till tjänste- och familjelivränta, har pensionsanstalten ej funnit tillräckliga skäl föreligga för infö- rande av en motsvarande särbestämmelse i de nya pensionsföreskrifterna.

Vad statens pensionsanstalt i förevarande hänseenden föreslagit kan jag biträda. Med hänsyn till att i löneregleringsförslaget icke medtagits de om- förmålda befattningarna såsom husdjurs- och heminstruktör, bör emellertid den föreslagna lägre pensionsåldern föreskrivas endast för jordbruksinstruk- törerna.

Pensionsunderlag m. m.

I folkskolans pensionsreglementen ha tjänste- och familjepensionsunder- lagen och tjänste- och familjepensionsavdragen för ordinarie befattningsha- vare fastställts till samma belopp, som enligt allmänna tjänste- och familje- pensionsreglementena gälla för tjänsteman i motsvarande lönegrad av löne- plan A, dock med den avvikelser i fråga om pensionsunderlagen, att för kvinnlig befattningshavare tjänstepensionsunderlaget utgöres av det under- lag, som enligt allmänna tjänstepensionsreglementet är fastställt för löne- graden närmast under den, till vilken befattningshavaren i avlöningshänse- ende är hänförd. Denna skillnad mellan allmänna tjänstepensionsreglemen-

tet och folkskolans tjänstepensionsreglemente har tillkommit därför att enligt folkskolans avlöningsreglemente kvinnlig lärare icke äger placeras i högsta löneklassen av den lönegrad hon tillhör, medan denna inskränkning icke är föreskriven för kvinnlig befattningshavare tillhörande civila eller militära avlöningsreglementet.

Från och med den 1 juli 1947 kommer den angivna skillnaden i fråga om löneklassplacering av kvinnliga befattningshavare, underkastade olika avlöningsreglementen, att upphöra (se prop. 1946: 333, s. 54; r. skr. 1946: 528).

Enligt löneregeringsförslaget i propositionen nr 76 har förutsatts, att avlöningsförhållandena för hushållningssällskapens befattningshavare i huvudsak skola regleras i överensstämmelse med de bestämmelser, som komma att bli gällande för befattningshavare vid skogsvårdsstyrelserna efter genomförandet av den allmänna löneregleringen den 1 juli 1947. I enlighet med vad förut framhållits bör detsamma gälla i fråga om regleringen av pensionsförhållandena. Pensionsunderlagen och pensionsavdragen för befattningshavarna vid skogsvårdsstyrelserna ha fastställts till de belopp, som skulle gällt, därest nämnda befattningshavare varit tjänstemän å löneplan A och tillhört lönegrad betecknad med samma nummer som deras lönegrad vid skogsvårdsstyrelserna. Lägre tjänstepensionsunderlag för kvinnlig än för manlig befattningshavare inom samma lönegrad förekommer således ej. Samma regel synes böra tillämpas beträffande hushållningssällskapens befattningshavare. Med hänsyn till att från och med den 1 juli 1947 befattningshavare, underkastade civila avlöningsreglementet eller folkskolans avlöningsreglemente, skola åtnjuta nettolön och samma system torde böra gälla för de befattningshavare, som bliva underkastade avlöningsreglementet för hushållningssällskapen, torde några särskilda pensionsavdrag icke böra fastställas.

Huvudmansavgifter efter pensionsregleringens genomförande.

Statens pensionsanstalt har i denna fråga anfört följande.

Enligt reglementet för statens pensionsanstalt erlägger hushållningssällskap till pensionsanstalten viss huvudmansavgift för befattningshavares tjänstepension. Folkskolans tjänstepensionsreglemente innehåller icke några bestämmelser om dylik avgift, och vid inordnandet av skogsvårdsstyrelsernas ordinarie befattningshavare under reglementet slopades den för dessa befattningshavare dittills enligt reglementet för statens pensionsanstalt utgående huvudmansavgiften. Såsom motiv för slopandet av avgiften anfördes, att statsbidrag skulle börja utgå till skogsvårdsstyrelserna med belopp motsvarande befattningshavarnas hela avlöning. Då samma förhållande är avsett att bli rådande i fråga om statsbidraget till lönerna för befattningshavare, som bliva underkastade det nya avlöningsreglementet för hushållningssällskapen, bör ej heller för dessa befattningshavare huvudmansavgift uttagas.

Vad pensionsanstalten sålunda föreslagit kan jag biträda.

Vissa specialfrågor.

Statens pensionsanstalt har i sitt förslag även berört ett par specialfrågor i fråga om tjänstårsberäkning och avgiftsbetalning m. m. och därom anfört i huvudsak följande.

Några befattningshavare, för vilka statens pensionsanstalt med stöd av § 6 reglementet för anstalten medgivit rätt till tjänstårsberäkning, hava befriats från att erlägga å dem belöpande andel i engångsavgiften för den tillgodoräknade tiden. Deras pensionsrätt är till följd härav enligt § 9 mom. 2 reducerad. Beträffande här avsedd tid synes höra avdragas $\frac{2}{3}$ av tiden vid tjänstårsberäkning för pension enligt folkskolans tjänstepensionsreglemente, om befrielsen gällt engångsavgift för tjänstepension, samt hela tiden vid tjänstårsberäkning för pension enligt folkskolans familjepensionsreglemente, om befrielsen gällt engångsavgift för familjepension.

I fråga om befattningshavare, för vilken tjänstårsberäkning mot engångsavgift medgivits men som icke erhållit befrielse från att erlägga sin andel i engångsavgiften, äger huvudmannen att genom löneavdrag uttaga ersättning för den av huvudmannen i sådant fall förskotterade avgiftsandelen. De nya pensionsbestämmelserna avses icke skola medföra någon ändring härutinnan.

I fråga om rätten att bibehålla vissa familjepensionsförmåner har pensionsanstalten anfört följande.

Enligt bestämmelserna i reglementet för statens pensionsanstalt är änka berättigad till familjepension även om äktenskapet ingåtts inom 5 år efter det befattningshavaren fyllt 60 år och är barn berättigat till familjepension till 21 års ålder. Dessa förmåner synas i likhet med vad som skett beträffande folkskolans lärare böra bibehållas i fråga om befattningshavare, som omedelbart före de nya bestämmelsernas ikraftträdande innehar med pensionsrätt i statens pensionsanstalt förenad befattning.

Vidare har statens pensionsanstalt uttalat, att befattningshavare, som icke blir underkastad de nya avlöningsbestämmelserna, bör bibehållas vid pensionsrätt enligt reglementet för statens pensionsanstalt. Huvudmansavgift för sådan befattningshavare bör emellertid enligt pensionsanstaltens mening ej utgå för tid efter den nu förevarande pensionsregleringens ikraftträdande.

De av statens pensionsanstalt sålunda gjorda uttalandena föranleda ingen erinran från min sida.

Fortsatt pensionsrätt enligt reglementet för statens pensionsanstalt för vissa befattningshavare.

Statens pensionsanstalt har i denna fråga anfört i huvudsak följande.

För närvarande kunna hos hushållningssällskapen finnas befattningshavare, vilkas avlöning icke utgår från statsanslag utan från andra av sällskapen disponerade medel. För dessa befattningshavare finnes för närvarande möjlighet till pensionsrätt i statens pensionsanstalt efter vederbörlig av lant-

bruksstyrelsen godkänd tjänstereglering enligt § 5 pensionsanstaltens reglemente. Även i fortsättningen lära sådana befattningshavare komma att finnas, och pensionsanstalten utgår ifrån att möjlighet till statligt ordnad pensionering alltjämt för dem bör finnas. Med hänsyn bland annat till att löneförmänerna för dem ej komma att vara fastställda i ett av Kungl. Maj:t utfärdat avlöningsreglemente, anser sig pensionsanstalten icke kunna förorda, att jämväl dessa befattningshavare få sina pensionsförhållanden ordnade enligt folkskolans pensionsreglementen. Pensionsanstalten får i stället föreslå, att för ifrågavarande befattningshavare den hittillsvarande möjligheten till pensionsrätt enligt reglementet för statens pensionsanstalt efter särskild tjänstereglering bibehålles. Visserligen kommer med denna anordning att vara förknippad den olägenheten att skilda pensionsreglementen med delvis rätt olikartade pensionsvillkor få tillämpas i fråga om närbesläktade eller kanske helt likartade befattningshavarkategorier, men denna olägenhet synes bliva av allenast temporär art, detta enär pågående revision av reglementet för statens pensionsanstalt torde få antagas bringa detta reglemente att nära överensstämma med folkskolans pensionsreglementen. Erinras må för övrigt, att ett liknande förhållande redan råder vid folkskolorna och vid de statsunderstödda skolorna för bildbara sinnesslöa, där vissa befattningshavare alltjämt äga pensionsrätt enligt reglementet för statens pensionsanstalt.

Därest hos hushållningssällskapen skulle komma att finnas jordbruksinstruktörer, som avlönas av andra medel än statsanslag och som därför skulle kunna ha pensionsrätt enligt reglementet för statens pensionsanstalt, bör enligt statens pensionsanstalts mening för dessa liksom för de statsbidragsavlönade jordbruksinstruktörerna fastställas en pensionsålder av 63 år. Samma pensionsålder har föreslagits för de med jordbruksinstruktörerna närbesläktade husdjurs- och ungdomsinstruktörerna. Slutligen har pensionsanstalten uttalat, att den förutsätter att hushållningssällskapen även i fortsättningen skola erlægga huvudmansavgift för de befattningshavare, som skola avlönas av sällskapens egna medel och kvarbliva vid pensionsrätt enligt reglementet för statens pensionsanstalt.

Som statens pensionsanstalt framhållit skola hushållningssällskapen även efter omorganisationen få anställa befattningshavare med avlöning av andra medel än statsbidrag. Dessa befattningshavare avses icke erhålla endast tillfällig anställning. Med hänsyn härtill bör möjlighet att bereda dem pensionsrätt alltfört finnas. Statens pensionsanstalts förslag i detta hänseende synes mig lämpligt.

På grund av det anförda förordar jag, att i enlighet med statens pensionsanstalts förslag även efter omorganisationens och den därmed förbundna löne- och pensionsregleringens genomförande pensionsrätt enligt anstaltens reglemente må kunna beredas sådana befattningshavare vid hushållningssällskapen, som icke avlönas av statsmedel. Vid bifall härtill torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda kungörelse om de härav betingade ändringarna i statens pensionsanstalts reglemente.

Hemställan.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående förordat meddela *dels* pensionsbestämmelser för vissa befattningshavare hos hus-hållningssällskapen, att tillämpas från och med den 1 januari 1948, *dels ock* i anslutning därtill erforderliga övergångsbestämmelser.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

B. Sandberg.